

Tietosuoja ja salassapito

Ikääntyvien osallisuuden edistäminen

Jonna Luhtaniemi

Keskeinen tietosuojalainsäädäntö

- Eu:n yleinen tietosuoja-asetus (GDPR), voimaan kaikissa EU-maissa vuonna 2018. Täsmennetään kansallisella lainsäädännöllä.
- Tietosuojalaki
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä
- Ammattihenkilöstöä koskevat lait

Mitä on tietosuojaja?

- Tietosuoja on perusoikeus → turvaa rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia henkilötietojen käsittelyssä.
- Tietosuojan tarkoituksena on osoittaa, milloin ja millä edellytyksillä henkilötietoja voidaan käsitellä.
- Tietosuojan ja tietoturvan ero?
 - Tietoturva on tietosuojan toteuttamisen keino → tarkoitus suojata aineistoja ja tietojärjestelmiä. Esimerkkinä tekniset toimenpiteet, joilla varmistetaan tiedon luottamuksellisuus ja rekisteröityjen oikeuksien toteutuminen (lokit!).

Keskeiset käsitteet

- **Henkilötiedot**

- Henkilötietoja ovat kaikki tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön (mm. potilas- ja asiakastiedot).
- Henkilötietojen käsittely tarkoittaa esimerkiksi henkilötietojen keräämistä, säilyttämistä, käyttöä, siirtämistä ja luovuttamista. Kaikki henkilötietoihin kohdistuvat toimenpiteet henkilötietojen käsittelyn suunnittelusta henkilötietojen poistamiseen ovat henkilötietojen käsittelyä.
- Tietoja voi olla tallennettu mm. sähköisissä tiedostoissa, tietokannoissa, paperilla, kortistossa, mapeissa ja ääni- tai kuvatallenteilla.

Keskeiset käsitteet

- **Rekisteröity**

- Henkilö, jota henkilötieto koskee.

- **Rekisterinpitäjä**

- Kutsutaan henkilöä, yritystä, viranomaista tai yhteisöä, joka määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot.

- **Henkilötietojen käsittelijä**

- Kutsutaan rekisterinpitäjästä ulkopuolista tahoa, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun.

Henkilötietojen käsittelyn periaatteet

- Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava aina tietosuojalainsäädännön mukaisia tietosuojaperiaatteita.

Tietosuojaperiaatteiden mukaan henkilötietoja on

- käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi
- käsiteltävä luottamuksellisesti ja turvallisesti
- kerättävä ja käsiteltävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten
- kerättävä vain tarpeellinen määrä henkilötietojen käsittelyn tarkoitukseen nähden
- päivitettävä aina tarvittaessa – epätarkat ja virheelliset henkilötiedot on poistettava tai oikaistava viipymättä
- säilytettävä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa ainoastaan niin kauan kuin on tarpeen tietojenkäsittelyn tarkoitusten toteuttamista varten.

Asiakkaan/ potilaan/ asukkaan oikeudet

- Hoitosuhteen alkaessa on kerrottava:
 - mihin hänen antamiaan tietoja **käytetään**
 - mistä muualta häntä koskevia tietoja **hankitaan**
 - mihin ne **talletetaan**
 - kenelle ja millä ehdoin tietoja **luovutetaan**
- Asiakkaan/ potilaan/ asukkaan oikeus:
 - tutustua hänestä tallennettuihin tietoihin
 - pyytää virheellisten tietojen korjaamista

Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa sivulliselle kertoa asiakkaisiin tai potilaisiin tai heidän läheisiinsä liittyviä asioita ilman lupaa. Salassapitovelvollisuus ei pääty hoitosuhteen tai työsuhteen päättyessä.
- Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus liittyy myös potilas- ja asiakasasiakirjoihin ja niiden luovuttamiseen. Tietojen luovuttamista on myös asiakkaan tai potilaan tietojen jättäminen ulkopuolisten saataville.
- Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus koskee myös opiskelijoita ja yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluksessa työskenteleviä.

Salassapidosta poikkeaminen

- Saa poiketa potilaan nimenomaisella suostumuksella tai jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on erikseen säädetty laissa. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta)
 - Esimerkiksi potilastietojen luovuttamien poliisille (mm. oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittäminen)
- Ammattihenkilön ilmoitusvelvollisuus säädetty laissa (seuraavassa esimerkkejä):
 - Velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus
 - Velvollisuus ilmoittaa palo- ja onnettomuusvaarasta
 - Velvollisuus ilmoittaa sosiaalihuollon tuen tarpeesta
 - Velvollisuus ilmoittaa iäkkään henkilön palveluntarpeesta (vanhuspalvelulaki)

Tietosuojan järjestäminen ja valvonta

- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun antajalla on henkilötietojen käsittelyn seuranta ja valvontaa varten nimetty **tietosuojavastaava**.
- Tietosuojavastaava ohjeistaa tietosuojaan liittyvissä asioissa sekä toimii organisaation ja tämän henkilökunnan tukena.
- Salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden rikkominen on rangaistava teko.
 - Seuraamukset esimerkiksi: huomautus, varoitus, työsuhteen purku, sakko, vankeus, vahingonkorvaus, Valvira: ammattioikeuden menettäminen.
- Muistutuksena: jos menet väärän asiakkaan tietoihin niin kirjaa tieto ylös ja ilmoita asiasta esimiehellesi.

Tietosuojavaltuutetulle ilmoittaminen

- Ilmoitus tietosuojavaltuutetulle (Tietosuojavaltuutetun toimisto)
 - Ilmoitus tulee tehdä jos epäilee, että jokin organisaatio tai henkilö käsittelee henkilötietoja tietosuojasäännösten vastaisesti TAI jos rekisterinpitäjä kieltäytyy esimerkiksi pyynnöstäsi huolimatta luovuttamaan sinulle kuuluvia tietoja (perustelut luovuttamiselle on mielestäsi kunnossa).
 - Henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta tulee ilmoittaa valvontaviranomaiselle (eli tietosuojavaltuutetun toimistolle) 72 tunnin kuluessa siitä, kun rekisterinpitäjä on tullut tietoiseksi tietoturvaloukkauksesta. Edellytyksenä on, että tietoturvaloukkauksesta voi aiheutua riski henkilöiden oikeuksille ja vapauksille. Rekisterinpitäjän tulee ilmoittaa loukkauksesta myös rekisteröidylle ilman aiheetonta viivytystä jos loukkaus aiheuttaa todennäköisesti korkean riskin tämän oikeuksille ja vapauksille.
 - Tietoturvaloukkaus voi olla tapahtuma, jonka seurauksena henkilötietoja tuhoutuu, häviää, muuttuu, henkilötietoja luovutetaan luvattomasti tai niihin pääsee käsiksi ulkopuoliset, joilla ei ole käsittelyoikeutta.

Hyödyllisiä linkkejä

- <https://tietosuoja.fi/etusivu> (Tietosuojavaltuutetun toimisto)
- <https://www.kymsote.fi/fi/tietosuoja> (Kymsoten tietosuojaan liittyvät ohjeet)